

Əliquliyev R.M.¹, Həsənova R.Ş.², Əsgərov F.Ş.³

^{1,2,3}AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan

¹r.alguliev@gmail.com, ²rahasanova@gmail.com, ³firudinasgarov@gmail.com

İNTERNET MÜHİTİNDƏ “YIRTICI” JURNALLARI AVTOMATİK TƏYİN EDƏN ANTIYIRTICI SİSTEMİN YARADILMASI KONSEPSİYASI

Daxil olmuşdur: 31.10.2019. Düzəliş olunmuşdur: 28.11.2019. Qəbul olunmuşdur: 06.12.2019.

Müasir dövrdə tədqiqatçının məqalələrinin nüfuzlu jurnallarda dərc olunması onun akademik cəmiyyət tərəfindən qəbul edilməsinin göstəricisidir. Bu məqsədlə hər bir tədqiqatçı elmi bazalarda indeksləşən jurnallarda məqalə nəşr etdirməyə çalışır. Elmi jurnalların sürətlə artdığı bu dövrdə tədqiqatçının etibarlı nəşriyyat seçməsi, keyfiyyətli jurnalda məqalə çap etdirməsi çox əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Hal-hazırda elmi məqalələri nüfuzlu jurnallarda çap etdirmək üçün ciddi tələblər mövcuddur. Bu isə saxta, oğurlanmış, yırtıcı jurnal və nəşriyyatların sayının artmasına səbəb olur. Bir çox xarici ölkələrdə olduğu kimi Azərbaycanda da elmi fəaliyyətlə məşğul olan tədqiqatçıların qarşılaşdığı əsas problemlərdən biri saxta jurnalların tələsinə düşmə təhlükəsinin mövcudluğudur. Elmi müəssisə və təşkilatların qarşısında duran əsas məsələlərdən biri bu tip jurnal və nəşriyyatların tələsinə düşməməkdir. Məqalədə yırtıcı jurnallar və nəşriyyatları xarakterizə edən əlamətlər haqqında geniş məlumat verilmiş, nümunələr göstərilmişdir. Burada həmçinin oğurlanmış jurnallar və saxta qiymətləndirmə indeksləri araşdırılmışdır. Qeyd olunan xoşagəlməz hallarla rastlaşmamaq üçün beynəlxalq təcrübəyə əsaslanaraq yırtıcı jurnalları avtomatik təyin edən antiyirtici sistem haqqında konsepsiya irəli sürülmüşdür. Təklif olunan sistem jurnalın keyfiyyətli və ya yırtıcı olmasını ayırd etmək məqsədi ilə elmi təşkilatlarda, ali təhsil müəssisələrində və s. geniş tətbiq edilə bilər.

Açar sözlər: yırtıcı jurnal; oğurlanmış jurnal; yırtıcı nəşriyyat; saxta qiymətləndirmə; antiyirtici sistem.

Giriş

“Yırtıcı jurnallar” ifadəsi ilk dəfə 2008-ci ildə ABŞ-da, Kolorado Denver Universitetinin dosenti, kitabxanaçı Cefri Bill tərəfindən istifadə edilmişdir. C.Bill bu tip jurnalları e-poçtuna çoxsaylı şübhəli elektron məktublar gəldikdən sonra analiz etməyə başlamışdır [1]. Belə ki, bu məktublarda ona jurnalın redaksiya heyətinə üzv olması ilə bağlı təkliflər edilirdi və məktubların içərisində çoxsaylı qrammatik səhvlər mövcud idi. Həmin vaxtdan etibarən o, mütəmadi olaraq yenilənən, böyük ehtimalla “yırtıcı” hesab olunan jurnalların “qara” siyahısını hazırlamağa başladı. C.Billin bu araşdırması nəticəsində Scopus və Web of Science kimi beynəlxalq elmi bazalar jurnallarının “ağ” və ya “qara” siyahıya daxil olmasını yoxlayırlar, onların bazada qalması və ya çıxarılması haqqında qərar qəbul edirlər [2]. C.Billin hesablamlarına görə mövcud jurnalların 25%-i “yırtıcı” jurnal olması ehtimal edilən siyahıya daxildir. Əgər bu siyahıda 2011-ci ildə cəmi 18 jurnalın adı var idisə, 2017-ci ildə bu tip jurnalların sayı artaraq 1294-ə çatmışdı [3-6].

“**Yırtıcı**” jurnal müəllifdən müəyyən miqdarda ödəniş tələb edən, lakin keyfiyyətli jurnalın təklif etdiyi redaksiya və nəşriyyat xidmətlərini göstərməyən jurnaldır. Bu tip jurnalların əsas məqsədi məqalələri sürətli şəkildə onlayn nəşr etdirərək qazanc əldə etməkdir. Bəzən “yırtıcı” olması hesab edilən jurnal fəaliyyətinin ilk mərhələsində məqalənin nəşri üçün ödəniş tələb etmir və bununla da keyfiyyətli jurnal təəssüratı yaradaraq özünə müəllif siyahısı toplamış olur.

Bəzən “yırtıcı” jurnal (ing. “predatory” journal) termini ilə yanaşı “oğurlanmış jurnal” (ing. “hijacked” journal), “lazımsız” jurnal (ing. “junk” journal), “saxta” jurnallar (ing. “pseudo”, “fake” journal) terminləri də istifadə olunur [7].

“**Oğurlanmış**” jurnal kibercinayətkarlar tərəfindən pul qazanmaq məqsədi ilə yaradılmış, yalnız internet mühitində mövcud olan və adı orijinal jurnalın adına yaxın olan jurnala deyilir.

Belə ki, kibercinayətkarlar orijinal jurnalın saxta veb saytını yaradaraq onun adından fəaliyyət göstərirlər. Adətən bu hal ilə onlayn versiyası olmayan və ya ümumiyyətlə fəaliyyətini dayandırmış jurnallar rastlaşırlar. Kibercinayətkarlar daha çox baxımsız jurnalları, yəni saytı mütəmadi yenilənməyən, həmçinin illik ödəniş edilmədiyi üçün dondurulan saytlı jurnalları hədəf seçirlər. Statistika görə yalnız 2012-2013-cü illərdə iyirmidən çox elmi jurnalın oğurlanmış versiyası yaradılmışdır [8].

“Yırtıcı” nəşriyyat (ing. “Predatory” publisher) bir neçə “yırtıcı” jurnalı dərc edən nəşriyyatdır. Şübhəli jurnalların yırtıcı olmasını analiz edərkən müəyyən olmuşdur ki, yırtıcı jurnalların bir neçəsi eyni nəşriyyata mənsubdur. Bu tip nəşriyyatlarda baş redaktor, redaksiya heyəti, rəyçilər haqqında heç bir informasiya mövcud olmur (məsələn, fəaliyyət göstərdiyi təşkilatın adı). Dərc olunan jurnalları beynəlxalq (International Journal) adlandırılmalarına baxmayaraq redaksiya heyəti üzvləri arasında demək olar ki, coğrafi müxtəliflik gözlənilir. Onlar kontentlərinin beynəlxalq bazalarda indeksləşdiyini iddia edərək siyahıda (Indexing & Abstracting) bir neçə internet resursunu indeksləşmə bazası kimi qələmə verirlər (Məsələn, Google Scholar axtarış sistemini). Bu və ya digər əlamətlərin mövcudluğu nəşriyyatın yırtıcı olmasını düşünməyə əsas verir [6].

Saxta qiymətləndirmə indeksləri

2008-ci ildə Cefri Billin siyahısında yırtıcı jurnal və nəşriyyatlarla yanaşı saxta qiymətləndirmə indeksləri də öz əksini tapmışdır. Belə ki, saxta qiymətləndirmə indeksləri təklif edən sistemlər redaksiyadan jurnalı qiymətləndirmək üçün müəyyən məbləğdə pul tələb edir. Bu o qədər də böyük məbləğ olmasa belə, çoxsaylı milli jurnallar bu tələyə düşə bilər. Müşahidələr göstərir ki, bu saxta indekslərin göstəriciləri hər bir jurnal üçün ilbəil artmaqdadır. Təbii ki, bu indekslərin saytında dolğun məlumat verilmir, əks əlaqə yaratmaq isə, demək olar ki, mümkün olmur. Adətən şirkət indekslərin hesablanmasında əsas baza kimi Google Scholar-ın adını qeyd edir (aydındır ki, Google Scholar elmi jurnalların keyfiyyətini qiymətləndirmir və özündə elektron variantda malik istənilən jurnalı, həmçinin yırtıcı jurnalları da əks etdirir). Bu kimi qiymətləndirmə indeksləri elmi jurnalları tələyə salmaq məqsədi ilə öz adında “impakt faktor” kimi ifadələrdən istifadə edir. Hesablama metodologiyası elmi və orijinal xarakter daşımır. Məsələn, AE Global Index, Advanced Science Index, CiteFactor, General Impact Factor, Global Impact Factor, International Journal Impact Factor, International Scientific Indexing, Journal Impact Factor, Journals Impact Factor, Journal Influence Factor, Science Impact Factor, Technical Impact Factor, Universal Impact Factor [8].

Açıq giriş (ing. *Open access*) jurnallarda məqalə dərcinə maraq artdıqca şübhəli nəşriyyatlar tərəfindən birdəfəlik yayımlanan jurnalların (nəşri yalnız bir seriyadan ibarət olan və ya növbəti seriyaları mövcud olmayan) sayı artır. Tədqiqatçılar xüsusilə ehtiyatlı olmalı və məqalə təqdim etmək istədikləri jurnalın elmi bazalarda həqiqətən indeksləşməsini araşdırmalı, Master Journal List və ya Journal Citation Reports-da istinadlara malik olub-olmamasını yoxlamalıdır [9].

Ümumiyyətlə, nəşr olunduğu jurnalın əsasında tədqiqatın qiymətləndirilməsi geniş yayılmış təcrübədir. Belə ki, adətən Web of Science (WoS) yaxşı tədqiqatların nəşr olunduğu yüksək keyfiyyətli jurnalların təyin edilməsi üçün istifadə edilir. WoS-un jurnalların redaksiya standartlarına və elmi istinadlara qoyduğu tələblər universal şərtlər kimi qəbul edilir. Yəni bu şərtləri nəşriyyatından, dilindən, elmi istiqamətindən asılı olmayaraq istənilən jurnala tətbiq edərək onu qiymətləndirmək mümkündür. Lakin tədqiqatların nəticəsi onu göstərir ki, jurnalın Scopus və ya Web of Science kimi beynəlxalq elmi bazalarda indeksləşməsi onun keyfiyyətli olması demək deyil [10,11]. Paralel olaraq araşdırılmalı məqamlar mövcuddur ki, aşağıda onlar haqqında geniş məlumat verilmişdir.

Son 10 ildə dünyada aktual olan yırtıcı jurnallarda məqalə dərci artıq Azərbaycanda da müzakirə mövzudur. Belə ki, elmi müəssisələrdə tədqiqatçıların bilərəkdən və yaxud təsadüfən yırtıcı jurnallarda məqalə çap etdirməsi tədqiqatçı ilə yanaşı həmin müəssisənin nüfuzuna da xələl gətirmiş olur. Bu baxımdan müəllifin keyfiyyətli elmi jurnalları və yırtıcı jurnalları xarakterizə edən

xüsusiyyətləri bilməsi vacibdir.

Azərbaycanda yırtıcı jurnal və nəşriyyatları xarakterizə edən göstəricilər haqqında məlumatsızlıq elmi müəssisələri, elmi tədqiqatçıları yırtıcı və oğurlanmış jurnallarla qarşılaşma təhlükəsi ilə üz-üzə qoyur.

Araşdırmalar göstərir ki, bu gün yırtıcı jurnallar təhlükəsindən qorunmaq məqsədi ilə antiyırııcı sistemin işlənməsi zəruridir. Müxtəlif ölkələrdə bu məsələ ilə bağlı bəzi işlər görülməyə başlanılmışdır. Məsələn, 2015-ci ildən fəaliyyət göstərən Düşün! – Yoxla! – Təqdim et! (Think! – Check! – Submit!) onlayn sistemi bu baxımdan maraq kəsb edir [7].

Məqalə dərci üçün düzgün jurnal seçin. Düşün! – Yoxla! – Təqdim et!

Dünyada artıq 40 dildə fəaliyyət göstərən *thinkchecksubmit.org* saytı tədqiqatçıya məqalə dərc etdirmək üçün düzgün jurnal seçməkdə kömək edir. Bu saytın məqsədi müəllifə birinci mərhələdə düşünməyi, ikinci mərhələdə yoxlamağı, sonda isə məqaləni təqdim etməyi məsləhət görür [12].

Birinci – **Düşün! (Think!)** mərhələsində tədqiqatçı aşağıdakı suallara cavab tapır:

- Elmi tədqiqatınızı dərc etdirmək üçün etibarlı jurnal seçmişsiniz?
- Bu jurnal sizin tədqiqat sahənizə tam uyğundurmu?

Dünyada nəşrlərin sayı getdikcə artmaqdadır, demək olar ki, hər həftə yeni jurnallar fəaliyyətə başlayır. “Yırtıcı” nəşriyyatların qanunsuz fəaliyyətləri və aldatma halları getdikcə artmaqdadır və məqalə dərc etdirmək üçün etibarlı jurnal tapmaq günü-gündən çətinləşir. Bu sualları tədqiqatçıya verməkdə əsas məqsəd ondan ibarətdir ki, müəllif məqalə dərci üçün seçdiyi jurnalın etibarlı olmasına əmin olmalıdır.

İkinci – **Yoxla! (Check!)** mərhələsində tədqiqatçının seçdiyi jurnalın etibarlı olub-olmadığı yoxlanılır. Bu məqsədlə aşağıdakı suallar cavablandırılmalıdır:

- Siz və ya həmkarınız bu jurnalı tanıyırsınız?
  - ✓ Əvvəllər həmin jurnalda hər hansı bir məqalə oxumusunuz?
  - ✓ Jurnalda ən son dərc edilmiş məqalələri əldə etmək mümkündür?
- Nəşriyyatı müəyyənləşdirmək və əlaqə yaratmaq mümkündürmü?
  - ✓ Nəşriyyatın adı jurnalın veb saytında əks olunurmu?
  - ✓ Saytda əks olunmuş telefon nömrəsi, poçt və elektron poçt ünvanı ilə nəşriyyatla əlaqə yaratmaq mümkündürmü?
- Jurnalın istifadə etdiyi qiymətləndirmə növü (rəy, resenziya) şəffafdırımı?
- Jurnalın məqalələri saytında adı çəkilmiş beynəlxalq bazalarda həqiqətən indekslənmirmi?
- Ödəniş haqqında məlumatları jurnalın saytından əldə etmək mümkündür?
  - ✓ Saytda ödənişin nə üçün tələb olunduğu izah olunurmu?
  - ✓ Ödənişin nə zaman həyata keçirilməsi haqqında məlumat verilmirmi?
- Redaksiya heyətinin üzvləri sizə tanış alimlərdir?
  - ✓ Redaksiya heyətinin üzvləri haqqında eşitmisiniz?
  - ✓ Redaksiya heyəti üzvləri öz veb saytlarında bu jurnalın adını qeyd edirlər?
- Jurnalın nəşriyyatı beynəlxalq elmi cəmiyyətlərin üzvüdür?
  - ✓ Jurnalın nəşriyyatı COPE (Committee on Publication Ethics)-in üzvüdür?
  - ✓ Jurnal açıq girişlidirsə, onun adı DOAJ (Directory of Open Access Journals)-in siyahısında var?
  - ✓ Jurnal açıq girişlidirsə, onun adı OASPA (Open Access Scholarly Publishers' Association)-nın siyahısında var?
  - ✓ Jurnal INASP's Journals Online və ya African Journals Online platformalarından hər hansı birinə daxildir?
  - ✓ Nəşriyyat hər hansı digər ticarət assosiasiyasına daxildir?

Üçüncü – **Təqdim et! (Submit!)** mərhələsində əvvəlki mərhələdə sadalanan sualların hamısı və ya əksəriyyətinin cavabı təsdiqlirsə, onda tədqiqatçıya məqaləsini həmin jurnalda təqdim etmək məsləhət görülür. Lakin bu mərhələdə də diqqət yetirilməli bir neçə əsas məqam vardır:

- Burada əmin olmaq lazımdır ki, məqalə təqdim olunan jurnal tədqiqatçının həmkarları arasında reputasiyasını qaldırmağa və çoxlu istinadlar qazanmağa səbəb olacaqdır.
- Məqaləni keyfiyyətli elmi jurnalda dərc etməklə tədqiqatçı karyerasını inkişaf etdirə və professional imicini yüksəldə bilər.
- Məqalə dərc olunduqdan sonra bazalarda indekslənməyə və axtarış sistemlərində asanlıqla tapılacaq.

Məqalənin yoxlanma və dərci müddətində nəşriyyatın peşəkar təcrübəsi özünü göstərməlidir.

Antiyırtıcı sistemin bloklarının izahı

[12]-ci ədəbiyyatda təsvir edilmiş Düşün! – Yoxla! – Təqdim et! açıq onlayn sisteminə və [7]-ci məqalədə Ch.Laine və M.A.Winker tərəfindən təqdim edilmiş yırtıcı jurnalların alqoritminə əsaslanaraq İnternet mühitdə yırtıcı jurnalları avtomatik təyin edən yeni antiyırtıcı sistemin konsepsiyası işlənmişdir. Bu antiyırtıcı sistemin işləmə mexanizmi Şəkil 1.-də blok-sxemlər vasitəsilə təsvir edilir.

İlk mərhələ jurnalın adının axtarış sisteminə daxil edilməsi ilə başlayır. Sonra hər bir addımda jurnala aid müəyyən məntiqi suallar “hə” və ya “yox” ilə cavablandırılaraq növbəti mərhələyə keçid alır. Mürəkkəb budaqlanan struktura malik bu alqoritmin nəticəsində jurnalın orijinal və yaxud da yırtıcı olması ehtimalı irəli sürülür.

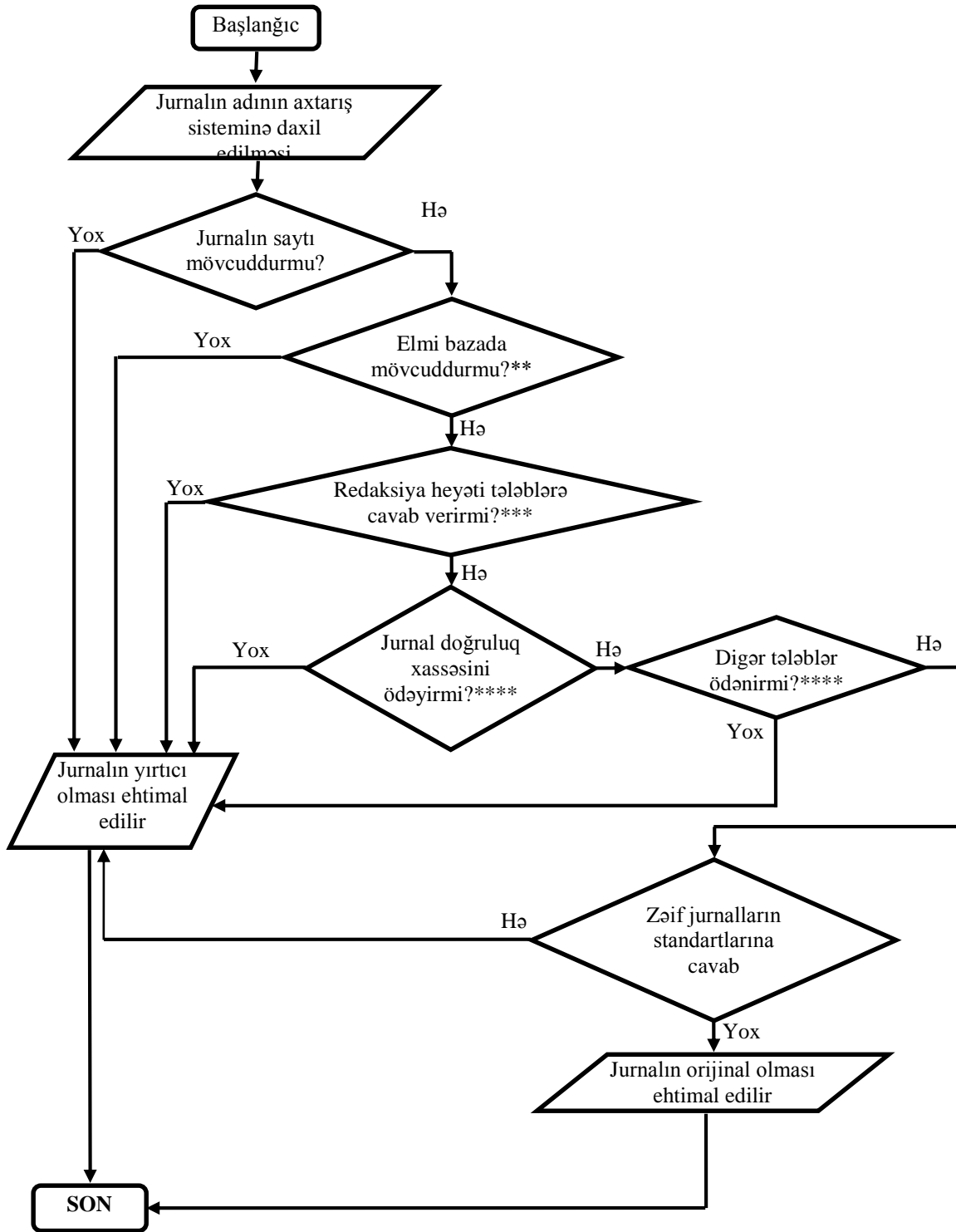
Hər bir məntiqi blokda verilmiş sualın hansı xüsusiyyətləri əks etdirməsi * işarəsi ilə şərh edilir.

*Burada saytın jurnalın həqiqi saytı olduğunu müəyyənləşdirmək nəzərdə tutulur. Bir neçə əsas məqama nəzər yetirmək lazım gəlir: 1. Jurnalın saytının onun dərc edildiyi ölkənin domen zolağına aid olması; 2. Verilmiş saytın jurnalın oğurlanmış versiyasına aid olması (əgər mövcuddursa); 3. Redaksiya heyəti ilə əlaqə məlumatlarının dolğunluğu (redaksiyanın ünvanı, əlaqə nömrələri, e-mail və s.); 4. Nəşrlərin dövriyyəsinin gözlənilməsi, yəni hər il eyni sayda nömrələrin dərc edilməsi (Issue); 5. Saytın görünüşünün vizual qiymətləndirilməsi. Bu zaman saytın konstruktor sayt olub-olmaması yoxlanılır və pulsuz domen və subdomenlərdə yerləşməsi araşdırılır; 6. Saytın alt səhifələrinin mövcudluğu və aktivliyi; 7. Saytda verilmiş məlumatların qrammatik və orfoqrafik baxımdan düzgün olması.

**Jurnalın elmi bazalarda indeksləşməsi haqqında saytda verilmiş məlumatın (məs., impakt faktor göstəricisi) həqiqi olub-olmaması müəyyənləşdirilir, bu məlumatda hiperkeçid olduğu halda onun doğruluğu aydınlaşdırılır.

***Burada əsasən aşağıdakı məlumatlar yoxlanılır: 1. Jurnalın redaktorunun nəşr olunduğu nəşriyyatın rəhbəri ilə eyni şəxs olub-olmaması (adətən nəşriyyat rəhbəri özünü bir və ya bir neçə jurnalın baş redaktoru kimi qeyd edir); 2. Redaksiya üzvləri haqqında akademik məlumatların mövcudluğu; 3. Eyni nəşriyyat tərəfindən dərc edilən bir və ya bir neçə jurnalın redaksiya heyətinin tərkiblərinin eyniliyi; 4. Redaksiya heyəti üzvlərinin sayının kifayət qədər olmaması (bəzən, qeyd olunan redaksiya heyəti üzvlərinin adının siyahıda olmasından xəbərsiz olması); 5. Redaksiya heyəti üzvlərinin beynəlxalq müxtəlifliyinin ödənməməsi (jurnal beynəlxalq olduğunu iddia etdiyi halda onun redaksiya heyəti üzvlərinin beynəlxalq müxtəlifliyi cüzdür və ya heç yoxdur); 6. Redaksiyanın öz heyəti üzvlərinə gender qərəzliyi (çox vaxt yırtıcı olması ehtimal edilən jurnalları redaksiya heyəti baxımından analiz edərkən siyahıda qadın üzvlərinə rast gəlinmir).

****Doğruluq xassəsi dedikdə aşağıdakılar nəzərdə tutulur: 1. Jurnalın adının onun missiyasını əks etdirməsi; 2. Jurnalın adında istifadə olunan ölkə adlarının həqiqəti əks etdirməsi (məsələn, bəzən Kanada, İsveçrə və s. kimi ölkə adlarının jurnalın adında istifadə olunmasına baxmayaraq, nə nəşriyyatın, nə redaksiya heyətinin bu ölkələrə aidiyyəti olmur); 3. Nəşriyyat göndərdiyi spam məktublarında və ya öz saytında impakt faktor və beynəlxalq bazalarda indekslənmə haqqında məlumatın verilməsi. Burada iddia edilir ki, nəşriyyatın dərc etdiyi jurnalların bir neçəsi impakt faktora malikdir (Clarivate Analytics) və ya saxta təşkilatlardan əldə edilən impakt faktorlar reklam edilir.

Şəkil 1. Antiyirtıcı sistemin blok sxemlərlə təsviri

*****Burada aşağıdakı məlumatlar yoxlanılır: 1. Nəşriyyatda məqalənin əvvəllər digər jurnallarda dərc edildiyi yoxlanırmı? 2. Dərc edilmiş məqalələr yalançı elmə (pseudo-science) aid olurlar. 3. Əlaqə hissəsində sadəcə e-mail və yaxud da veb forum qeyd edilir. Bununla da nəşriyyat əsas ünvanını gizli saxlamış olur.

*****Burada isə aşağıdakı məqamlar araşdırılır: 1. Nəşriyyat digər nəşriyyatların müəlliflərə qoyduğu tələbləri eynilə öz tələbi kimi qeyd edir. 2. Nəşriyyatda jurnalların adının ümumi verilməsi ilə çoxlu sayda məqalə toplanmasına və müəlliflərdən daha çox gəlirin əldə

edilməsinə nail olmaq. Məsələn, Təhsil jurnalı (*Journal of Education*). 3. Bir-biri ilə əlaqəsi olmayan iki və daha çox elm sahələrini əhatə edən jurnallar nəşr etdirir. Məsələn, Biznes, Humanitar və Texnologiya beynəlxalq jurnalı (*International journal of Business, Humanities and Technology*). 4. Nəşriyyat tərəfindən jurnalların saytının zəif hazırlanması – ölü hiperkeçidlər (dead links), çoxlu sayda orfoqrafik və qrammatik səhvlərin mövcudluğu. 5. Saytlarda müəlliflərə istinad edilmədən lisenziyalı şəkillərin istifadəsi. **Nəticə**

Aparılan araşdırmalar onu göstərir ki, hər bir tədqiqatçı öz məqaləsini etibarlı jurnalda çap etdirmək üçün müraciət edəcəyi jurnal və nəşriyyatı analiz etməyi bacarmalıdır. Artıq onlayn fəaliyyət göstərən bir neçə xidmət mövcuddur ki, tədqiqatçıya sərbəst şəkildə jurnalların orijinallığını təyin etməkdə kömək edir. Onlardan biri də Düşün! – Yoxla! – Təqdim et! açıq onlayn sistemidir ki, alt blokları artıq azərbaycan dilinə tərcümə edilmişdir.

Elmi bazalarda jurnalların sayının sürətlə artması həm də saxta jurnalların artması deməkdir. Bu səbəbdən İnternet mühitdə “yırtıcı” jurnalları, nəşriyyatları avtomatik aşkarlayan antiyırtıcı sistemin hazırlanması əhəmiyyətli məsələlərdəndir. Məqalədə antiyırtıcı sistemin ilkin konsepsiyası işlənmiş, altblokları və onların sadə təsviri öz əksini tapmışdır.

Hər bir elmi-tədqiqat müəssisəsində bu cür sistemin tətbiqi və istifadəsi tədqiqatçıların daha etibarlı jurnallarda məqalə çap etdirməsinə, özünün və təmsil etdiyi müəssisənin imicini ucaltmasına səbəb ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Səidova M., İsmayılova N., Həsənova R.Ş., Əsgərov F.Ş. “Yırtıcı jurnallar”dan qorunma yolları / “İnformasiya təhlükəsizliyinin aktual problemləri” III respublika elmi-praktiki seminarı, 08 dekabr 2017-ci il, s. 81-83.
2. Həsənova R.Ş., Əsgərov F.Ş. İnternet mühitdə “yırtıcı” jurnalların avtomatik tanınması üçün intellektual sistemin yaradılmasının konseptual əsasları haqqında / “İnformasiya təhlükəsizliyinin aktual multidissiplinar elmi-praktiki problemləri” IV respublika konfransı, 14 dekabr 2018-ci il, s. 165-168.
3. Həsənova R.Ş., Əsgərov F.Ş. “Yırtıcı” jurnalları xarakterizə edən xüsusiyyətlərin identifikasiyası // İnformasiya cəmiyyəti problemləri, 2018, №2, s. 97-106.
4. Beall J. Predatory publishing is just one of the consequences of gold open access // *Learned Publishing*, 2013, vol.26, no.2, pp.79-83.
5. Beall J. Predatory publishers are corrupting open access // *Nature*, 2012, vol.489, no.7415, <http://www.nature.com/news/predatory-publishers-are-corrupting-open-access-1.11385>.
6. Beall J. Essential information about predatory publishers and journals. *International Higher Education*, 2016, <http://www.ejournals.bc.edu/ojs/index.php/ihe/article>
7. Laine Ch., Winker M.A. Identifying Predatory or Pseudo-Journals // *Biochemia Medica*, 2017, vol.27, no 2, pp.285-291.
8. Hijacked Journals, <http://www.beallslit.weebly.com/hijacked-journals.html>
9. Criteria for Determining Predatory Open-Access Publishers., <http://www.scholarlyoa.files.wordpress.com/2012/11/criteria-2012-2.pdf>.
10. Severin A., Low N. Readers beware! Predatory journals are infiltrating citation databases // *International Journal of Public Health*, vol.64, pp.1123-1124.
11. Chavarro D., Ràfols I., Tang Y. To what extent is inclusion in the Web of Science an indicator of journal ‘quality’? // *Research Evaluation*, vol.27, no.2, pp.106-118.
12. Think. Check. Submit, <http://www//thinkchecksubmit.org>

УДК 004.91

Алгулиев Расим М.¹, Гасанова Рахила Ш.², Аскеров Фирудин Ш.³^{1,2,3}Институт Информационных Технологий НАНА, Баку, Азербайджан¹r.alguliev@gmail.com, ²rahasanova@gmail.com, ³firudinasgarov@gmail.com**Концепции создания «антихищной» системы, автоматически определяющей «хищные» журналы в Интернете**

В настоящее время публикация статей исследователя в качественных журналах свидетельствует о его принятии академическим сообществом. С этой целью каждый исследователь пытается опубликовать статьи в журналах, индексируемых в академических базах. Когда количество научных журналов растет с высокой скоростью, выбор надежного издателя, публикация статьи в качественном журнале со стороны исследователя – одна из важнейших проблем. В настоящее время существуют серьезные требования для публикации научных статей во влиятельных журналах. А это приводит к увеличению количества поддельных, украденных, «хищных» журналов и публикаций. Одна из главных проблем, стоящих перед научными учреждениями и организациями, – не попасть в ловушку таких журналов и издательств. В статье представлена обширная информация о характеристиках «хищных» журналов и издательств, приведены примеры. А также проанализированы похищенные журналы и поддельные индексы оценки. Избежать таких неприятных ситуаций помогает концепция «антихищной» системы, которая автоматически идентифицирует «хищные» журналы, основана она на международном опыте, и простое выражение этой «антихищной» системы представлено в блоках-схемах. Предложенную систему можно применять в научных организациях, высших учебных заведениях и т.д. для определения журнала, качественный он или «хищный».

Ключевые слова: «хищный» журнал, «похищенный» журнал, «хищное» издательство, ложные индексы оценки, импакт-фактор, «антихищная» система.

Rasim M. Alguliyev¹, Rahila Sh. Hasanova², Firudin Sh. Asgarov³^{1,2,3}Institute of Information Technology of ANAS, Baku, Azerbaijan¹r.alguliev@gmail.com, ²rahasanova@gmail.com, ³firudinasgarov@gmail.com**Conception of creating an “anti-predatory” system that automatically determines predatory journals on the Internet**

Today, the publication of a researcher’s articles in quality journals testifies to his/her recognition by the academic community. Therefore, each researcher tries to publish articles in the journals indexed in the academic databases. Currently, when the number of scientific journals grows at high speed, the choice of a reliable publisher and publication of articles in a quality journal by the researcher is one of the most important problems. Today, there are serious requirements for the publication of scientific articles in the influential journals. And this increases the number of fake, hijacked, predatory journals and publications. As in some foreign countries, one of the main problems faced by scientific researchers in Azerbaijan is the threat of pseudo-journals. Research organizations and universities also try not to fall into the trap of such journals and publishers. This article provides extensive information about the characteristics of “predatory” journals and publishers, and provides examples. It also analyzes hijacked journals and misleading metrics. To avoid such unpleasant situations, the concept of an “anti-predatory” system, which automatically identifies “predatory” journals, is based on the international experience, and a simple expression of this “anti-predatory” system is presented in block schemes. The proposed system can be applied in research organizations and universities, etc. for the definition of quality or predatory journal.

Keywords: predatory journal, hijacked journal, predatory publisher, misleading metrics, “anti-predatory” system.